

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Lidé ohrožení sociálním vyloučením v ORP Hořovice: Analýza potřeb z pohledu sociálních pracovníků a poskytovatelů sociálních služeb

Mgr. Petra Klvačová Ph.D.

Tato analýza vznikla v rámci projektu Aktualizace komunitního plánu sociálních služeb města Hořovice a spádových obcí na období 2020-2024, který je financován z ESF prostřednictvím Operačního programu Zaměstnanost.

říjen 2019

zpracovalo: CPKP střední Čechy

Obsah

1	Úvod	3
2	Metodologie	3
3	Vymezení cílové populace.....	4
4	Analytická část	5
4.1	Problémy bydlení	5
4.2	„Sociální nezkušenost“	7
4.3	Majetkové problémy a zadluženost.....	7
4.4	Nízkopříjmoví senioři.....	8
4.5	Lidé bez domova	9
4.6	Cizinci	10
4.7	Lidé se zdravotním postižením či chronickým onemocněním	11
4.8	Lidé se závislostí na návykových látkách.....	12
4.9	Spolupráce mezi poskytovateli SSL.....	13
4.10	Podpora ze strany obcí.....	13
5	Shrnutí hlavních zjištění.....	14
6	Použitá literatura a odkazy	16

1 Úvod

Kdo jsou lidé, kteří jsou nejen z pohledu sociálních služeb ohroženi sociálním vyloučením? Mění se v posledních několika letech problémy, s nimiž se jednotlivci i celé rodiny na sociální pracovníky obracejí? Mění se skladba klientů, jejich charakteristiky?

Jaké jsou hlavní problémy lidí, kteří se z nejrůznějších důvodů ocitli v nepříznivé životní situaci a dlouhodobě v ní setrvávají? Které z těchto problémů se daří řešit v rámci odbornosti a kompetence sociálních pracovníků a které problémy přesahují možnosti jejich působení a rozhodování?

Jak sociální pracovníci vnímají vzájemnou spolupráci různých odborníků a institucí v oblasti podpory lidí ohrožených sociálním vyloučením v ORP Hořovice? Jak podle nich funguje spolupráce s odborníky a institucemi mimo oblast sociálních služeb, například se zástupci obcí? Jak prakticky probíhá spolupráce odboru sociálních věcí, zdravotnictví a školství a jednotlivých neziskových organizací při řešení konkrétních situací? Cílem následujícího textu je odpovědět na uvedené otázky a současně navrhnout některá dílčí doporučení.

2 Metodologie

V textu vycházíme zejména z individuálních a skupinových rozhovorů se zástupci poskytovatelů sociálních a návazných služeb a z rozhovorů s pracovníky Odboru sociálních věcí, zdravotnictví a školství MěÚ Hořovice (OSVZaŠ, v textu používáme kratší označení „sociální odbor“). Rozhovory jsme vedli celkem s 20 respondenty, kteří působí v ORP Hořovice nebo v sousedním ORP Beroun. Odpovědi respondentů byly zaznamenány přímo v průběhu rozhovorů do notebooku a následně po jejich skončení doplněny a jazykově a stylisticky upraveny tak, aby měly podobu tzv. terénních poznámek. Skupinové rozhovory (focus groups) byly nahrávány na diktafon a z nahrávky byl pořízen detailní přepis. Rozsah zaznamenaných rozhovorů představuje 20 hodin. Rozhovory byly vedeny s oporou v kvalitativní výzkumné metodologii, jednalo se o polostrukturované rozhovory. To znamená, že rozhovory byly vedeny podle předem připraveného scénáře, který obsahoval jak otázky společné pro všechny respondenty, tak otázky zohledňující konkrétní kompetence a každodenní praxi jednotlivých organizací a respondentů. Formát rozhovoru současně umožňoval přizpůsobit jeho vedení situaci konkrétního rozhovoru, tj. nechávali jsme respondentům prostor pro to, aby sami určili, které téma je z jejich pohledu významné a chtějí mu věnovat větší pozornost. Současně jsme dbali na to, aby jednotlivá připravená témata byla vždy během rozhovorů probrána.

Kromě rozhovorů s poskytovateli a pracovníky OSVZaŠ čerpáme také ze záznamu setkání pracovní skupiny věnované tématu Lidé ohrožení sociálním vyloučením (19. 11. 2018) a z individuálních rozhovorů se starosty obcí na Hořovicku.¹ Zmíněné tematicky zaměřené pracovní skupiny se účastnili jednak zástupci hořovického sociálního odboru a jednak zástupci poskytovatelů sociálních služeb v území ORP Hořovice.

---

¹ Rozhovory se starosty probíhaly ve 12 obcích ORP Hořovice, mluvili jsme tedy téměř s třetinou starostů v území. Vzorek starostů byl pestrý v tom smyslu, že se jednalo o starosty menších i větších obcí ležících v různé vzdálenosti od centra, tj. Hořovic. Ve vzorku byli zastoupeni starostové (muži) i starostky (ženy). Starostové oslovených obcí hospodaří s různě velkými rozpočty, ve vztahu k sociální oblasti řeší často velmi odlišné problémy.

3 Vymezení cílové populace

Definovat cílovou skupinu lidí, kteří jsou ohroženi sociálním vyloučením, není úplně snadné.² Sociální vyloučení chápou sociální vědy jako vyčleňování lidí či skupin ze života společnosti, které se projevuje v různých oblastech – ekonomické, sociální, kulturní, politické či prostorové. Sociální vyloučení se může projevovat také v symbolické rovině. Jednotlivci či sociální skupiny se nemohou podílet na různých aktivitách společnosti a ocitají se na okraji společnosti (marginalizace) nebo jsou ze společnosti nějakým způsobem vyloučeni (sociální exkluze). Velmi podobně (a stručně) vymezuje sociální vyloučení Zákon o sociálních službách jako „vyčlenění osoby mimo běžný život společnosti a nemožnost se do něj zapojit v důsledku nepříznivé sociální situace“.³ Sociální marginalizace či vyloučení se mohou projevovat jen v některých výše uvedených sférách nebo ve více z nich.

Sociální vyloučení často úzce souvisí s chudobou, nemusí tomu ale být vždy tak. Sociální vyloučení se může dotýkat i lidí, kteří mají dostatek finančních prostředků, přesto jsou nějakým způsobem vyloučeni z běžného života. Příkladem mohou být lidé se zdravotním postižením nebo duševním onemocněním, rodiny pečující dlouhodobě o své blízké, senioři nebo cizinci.

V posledních letech bývá někdy sociální vyloučení spojováno/ztotožňováno s tzv. vyloučenými lokalitami, v nichž žijí lidé, kteří nejsou „vyloučeni“ jen prostorově, ale také z účasti na ekonomických, kulturních, vzdělávacích a dalších aktivitách.⁴ Takové pojetí sociálního vyloučení je velmi úzké a brání nám všimnout si, že sociální vyloučení se týká mnohem většího počtu lidí a šířeji definované skupiny.

Jak rozšířené může být riziko sociálního vyloučení, naznačuje rozsáhlý kvantitativní výzkum „Česká společnost po třiceti letech“, který pro Český rozhlas připravil tým sociologů.⁵ Autoři výzkumu rozdělili obyvatele České republiky do šesti sociálních skupin a jednu z těchto skupin pojmenovali jako tzv. „strádající třídu“. Příslušníky této „strádající třídy“ je 18 % populace české společnosti. V této skupině tvoří větší podíl ženy (60 %), generačně jde napříč všemi generacemi, o něco častěji sem ale patří lidé v důchodu. Je to jediná třída, která nedisponuje žádným socioekonomickým kapitálem. Lidé, které bychom mohli do této třídy zařadit, disponují jen nízkými majetky, často jsou zadluženi. Pracují zpravidla v manuálních profesích, ve stavebnictví apod. Chybí jim podpora rodinných a přátelských sociálních sítí. Postrádají ekonomické a další zdroje, které by jim pomohly jejich situaci zlepšit.

Velká část cílových skupin, jimž jsme se věnovali v rámci výzkumných rozhovorů i celého komunitního plánování (pracovní skupiny apod.), jsou lidé, kteří jsou ohroženi sociálním vyloučením nebo jsou již reálně v některých ohledech sociálně vyloučeni. V prvním případě se jedná o již zmiňované seniory, lidi se zdravotním postižením nebo duševním onemocněním, pečující rodiny, matky samoživitelky nebo cizí státní příslušníky bez znalosti českého jazyka. V druhém případě může jít o dlouhodobé klienty

² V textu používáme termín „lidé ohrožení sociálním vyloučením“ místo označení „osoby ohrožené sociálním vyloučením“. Označení „osoby se zdravotním postižením“ (OOSV) považujeme za odtažitě a odcizující.

³ Zákon o sociálních službách č. 108/2006 Sb.

⁴ To se projevilo i v našem výzkumu při rozhovorech s některými starosty, kteří uváděli, že v jejich obci žádní lidé ohrožení sociálním vyloučením nežijí. Téměř vždy pak v průběhu rozhovoru vyplynulo, že v obci žijí například rodiny cizích státních příslušníků bez znalosti českého jazyka, senior upoutaný na vozík nebo matka samoživitelka bez podpory širší rodiny.

⁵ Česká společnost po třiceti letech, https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/ceska-spolecnost-vyzkum-tridy-kalkulacka_1909171000_zlo

sociálního odboru, lidi závislé na návykových látkách nebo lidi bez domova. Ani takové rozlišení však není dostačující, mnohdy nemusí být riziko sociálního vyloučení na první pohled viditelné (například matka samoživitelka s dítětem se zdravotním postižením, která má zaměstnání) a konkrétní situace jednotlivců i rodiny jsou vždy složitější.

Pro účely následující analýzy i celého komunitního plánování je však důležité přemýšlet v široce definovaných kategoriích sociálního vyloučení, tj. tak, abychom riziko sociálního vyloučení nepřipisovali jen lidem bez domova nebo lidem závislým na návykových látkách.

4 Analytická část

4.1 Problémy bydlení

Klíčovým problémem, který se týká jednotlivců i rodin s dětmi v nepříznivé životní situaci, je podle sociálních pracovníků sociálního odboru i neziskových organizací nedostatek dostupných bytů v samotných Hořovicích i celém území. Dotýká se všech cílových skupin, tj. úplných i neúplných rodin s nezletilými dětmi, osamělých seniorů, seniorů s nízkými příjmy, lidí se zdravotním postižením, lidí s chronickým duševním onemocněním, mladých lidí, kteří odcházejí z dětského domova nebo lidí po návratu z výkonu trestu.

V Hořovicích i okolí chybí bydlení pro jednotlivce i rodiny s nízkými příjmy, přímo v Hořovicích se sice staví bytové domy, jedná se však o aktivity soukromého investora. Menší obce zpravidla obecní (či sociální byty) nemají, pokud ano, jejich kapacita je naplněna. Město Hořovice ani okolní obce nemají zpracované analýzy či strategické záměry v oblasti bydlení, z rozhovorů s některými starosty však vyplývá, že jsou si vědomi nedostatku dostupného bydlení zejména pro lidi v seniorském věku nebo pro lidi se zdravotním postižením.

Město Hořovice v současné době disponuje relativně malým počtem obecních bytů, které jsou určeny pro konkrétní cílové skupiny (senioři, lidé se ZP, nízkopříjmové rodiny), zájem o ně však převyšuje reálné možnosti města. Konkrétně se jedná o byty v DPS (35 bytů), městské byty (6 bytů), tzv. sociální byty (15 bytů)⁶ a tzv. holobyty (10 bytů). Kromě těchto bytů využívají lidé s nižšími příjmy malometrážní byty (40 bytů), které jsou ve vlastnictví městské akciové společnosti. Město do této společnosti vložilo své pozemky a soukromý investor zrekonstruoval bytové jednotky, které v roce 2022 přejdou do jeho vlastnictví. Do té doby je v bytech garantováno nízké nájemné, byty mají tedy také charakter městských (obecních) bytů.

Žádosti o některý z uvedených typů bytů shromažďuje a eviduje Odbor sociálních věcí, zdravotnictví a školství MěÚ Hořovice. Současně provádí sociální šetření a podává návrhy Radě města na schválení žádostí, prodloužení nájemní smlouvy nebo naopak v případě neplnění povinností smlouvy (neplacení nájemného apod.) návrh na neprodloužení smlouvy. Město Hořovice má vypracované Zásady přidělování sociálních bytů, které stanovují podmínky podání žádosti, její posuzování a podmínky

⁶ Česká republika nemá zákon o sociálním bydlení, takže výklad termínu „sociální byt“ může být poměrně široký. Zpravidla však bývá sociální bydlení spojeno s možností (či podmínkou) využívat podpory sociální práce. V Hořovicích nemají v nájemní smlouvě zakotvenu povinnost spolupracovat se sociálním pracovníkem, reálně však tzv. sociální byty obývají až na jednu výjimku lidé, kteří jsou klienty sociálního odboru.

užívání sociálních bytů. Byty jsou určeny rodinám s nezaopatřenými dětmi, v odůvodněných případech lidem se zdravotním postižením, kteří nesplňují podmínky pro přidělení bytu v domě s pečovatelskou službou.

Nájemní smlouvy pro sociální byty jsou uzavírány na dobu určitou, nejdéle však na 7 let. Během těchto sedmi let se nájemníkům zvyšuje nájemné, smyslem tohoto přístupu je, aby se postupně osamostatnili a připravili na to, že časem budou využívat komerční bydlení s neregulovaným nájmem. V době, kdy byly rozhovory pořizovány, neměly ještě pracovnice sociálního odboru zkušenosti s tím, že někomu „vypršela“ sedmiletá lhůta pro užívání sociálního bytu. Zároveň však mají dlouhodobou zkušenost s obyvateli bytů, kteří jsou zároveň jejich klienty, že zpravidla nepracují a považují za povinnost státu se o ně postarat, tj. zajistit jim bydlení a poskytnout jim sociální dávky na zaplacení nájmu. Sociální pracovnice se shodly na tom, že současný systém sociálních dávek nemotivuje lidi k tomu, aby pracovali a měli zodpovědnost postarat se sami o sebe. Jedna z respondentek popsala přístup rodin obývajících hořovické sociální byty v následujícím úryvku:

„Jedna klientka se rozčillovala, že přece nebude platit nájem ze svého. (...) Stát se podle nich musí postarat. Když nemáte na rodinu peníze, budu se snažit nejdřív sehnat peníze, pronájem, najít větší bydlení a teprve pak si rozšířit rodinu. Ale oni si pořídí děti a neřeší, že by si měli hledat něco vlastního.“

Lidí, kteří žijí v sociálních bytech, je podle odhadů sociálních pracovnic maximálně 50. Další, kteří neplatili nájem nebo jiným způsobem porušovali nájemní smlouvu (konflikty se sousedy apod.), bydlí v hořovických holobytech.

Problém, který sociální pracovnice v souvislosti s bydlením popisují, je tedy dvojitý. Na jedné straně mají stávající klienty/uživatelé sociálních bytů, kteří dlouhodobě využívají byty ve vlastnictví města za nižší nájem a neusilují o to, aby si našli vlastní bydlení. Na druhé straně evidují žádosti o městské/malometrážní či sociální byty, které nelze kvůli naplněné kapacitě sociálních bytů a celkovému nedostatku městských bytů uspokojit. Mezi žadateli o městský či sociální byt je velmi pestrá škála jednotlivců i rodin, jsou mezi nimi jak klienti OSVZaš, tak ti, kdo na sociální odbor přicházejí poprvé právě kvůli žádosti o byt. Jedná se například o matky samoživitelky s malými dětmi nebo matky, které přicházejí z azylového domu, dále to jsou lidé, kteří přišli o nájemní bydlení nebo lidé se zdravotním či duševním onemocněním, kteří nezvládají samostatný život ve vlastním bytě nebo rodinném domě. Významnou část žadatelů tvoří lidé v seniorském věku, kteří žádají o byt v domově s pečovatelskou službou. Někdy se jedná o rodiny, kde dospělí mají sice stále zaměstnání, ale v něm tak nízké příjmy nebo jsou zadluženi nebo obojí. V takovém případě je pro ně nereálné získat byt za tržní nájemné.

Po roce 2022 přijde město o možnost přidělovat tzv. malometrážní byty svým občanům, ty budou dále ve vlastnictví soukromého vlastníka, který bude moci rozhodnout o výši nájemného. Sociální pracovnice sociálního odboru i odborníci z řad poskytovatelů sociálních služeb či starostové upozorňují na to, že nejen v samotných Hořovicích, ale v celém ORP Hořovice přibývá lidí, kteří si vlastní bydlení či komerční pronájem nebudou moci dovolit. Shodují se tedy v tom, že by se tím jednotlivé obce měly zabývat a měly by plánovat výstavbu městských či sociálních bytů, včetně bytů v domovech s pečovatelskou službou. Tomu však neodpovídá současná situace v oblasti bytové politiky na lokální úrovni, neboť žádná z oslovených obcí nemá, jak uvádíme výše, zpracovaný plán v oblasti bydlení. Takový plán by měl vycházet ze zmapování potřeb lidí v celém území a ideálně by měl propojovat potřeby všech obcí.

4.2 „Sociální nezkušenost“

Častým problémem, se kterým se poskytovatelé sociálních služeb i pracovníci OSVZaŠ ve své každodenní praxi setkávají, je „sociální nezkušenost“ některých klientů. Označení „sociální nezkušenost“ jsme si vypůjčili z rozhovoru s jednou respondentkou, jedná se tedy o autentické pojmenování problému. Vztahuje se k chybějícím sociálním dovednostem a návykům, jako je zkušenost pravidelného a každodenního zaměstnání, schopnost přečíst a porozumět úředním a právním dokumentům, schopnost plánovat delší budoucnost nebo schopnost promýšlet a posoudit důsledky vlastního jednání.

Podle většiny respondentů by se někteří jednotlivci či rodiny nedostali do vážnějších problémů, kdyby měli ve svém dřívějším životě možnost osvojit si základní sociální kompetence – ať už ve vztahu k zaměstnání, k možným finančním půjčkám nebo k výchově dětí. Dnes mohou těmto jednotlivcům či rodinám alespoň zčásti pomoci doplnit si sociální kompetence některé sociální služby, jako např. sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, sociální rehabilitace, odborné poradenství apod.

4.3 Majetkové problémy a zadluženost

Jedním z důvodů, proč se jednotlivci i rodiny dostávají do péče sociálního odboru nebo sociálních služeb, jsou majetkové problémy a zadluženost. Z dostupných údajů Mapy exekucí vyplývá, že v rozmezí let 2016 a 2017, bylo ve městě Hořovice téměř 10 % obyvatel v exekuci.⁷ Toto číslo je srovnatelné s celostátním průměrem (9,7 %), zároveň je vyšší v porovnání s celým územím ORP Hořovice (necelých 7 %). Alarmující je, že největší podíl z lidí v exekuci tvořili ti, kteří měli nikoli jednu, ale 3 až 9 exekucí současně. V Hořovicích i v celém ORP Hořovice se to týkalo v roce 2017 dvou pětín (40 %) lidí v exekuci.

V Hořovicích, resp. v celém ORP Hořovice až dosud nebyla k dispozici samostatná služba dluhového poradenství. Na Městském úřadě Hořovice nabízí 1x 14 dní bezplatné právní poradenství právnička, která také radí lidem v oblasti dluhů, její záběr je ale širší a současně je její kapacita omezená (i časově). Zájemci o dluhové poradenství tak byli často nuceni dojíždět jinam, především do Berouna, kde sídlí několik dluhových poraden. O náročnosti takového dojíždění hovořila v rozhovoru jedna z respondentek, pracovnice sociálně aktivizační služby:

„Co mi chybí na Hořovicku – dluhová poradna. Lidé mají dluhy, je pro mne přítěž vozit rodiny do Berouna. Sami si tam nedojedou, nemají peníze na cestu, špatné spoje, nebo nemají zodpovědný přístup k tomu tam dojet. Objednám je, když u toho jsou, když to hoří, dojedu tam s nimi, když jsou méně chápaví. Jde to ruku v ruce.“ (citace z terénních poznámek z rozhovoru)

Horší dostupnost služby dluhového poradenství se někteří poskytovatelé snaží vyrovnat některými náhradními způsoby. Například sami absolvují kurz dluhové problematiky, aby mohli alespoň

⁷ Tato data jsou k dispozici na webu mapaexekuci.cz, který provozuje nezisková organizace Otevřená společnost společně s Ekumenickou akademií. Projekt čerpá z centrální evidence exekucí, kterou spravuje Exekutorská komora ČR. Součástí projektu je rovněž dluhové poradenství. Data za rok 2018 jsou aktuálně k dispozici pouze za vyšší celky (kraje, okresy), neboť údaje za jednotlivé obce a ORP zatím Exekutorská komora ČR neumožnila zveřejnit.

v základních věcech poradit klientům s exekucemi, nicméně takové konzultace nemohou nahradit odborné poradenství dluhové poradny či právníka. Azylový dům v Lochovicích pro své klienty i pro veřejnost příležitostně organizuje přednášky na toto téma, na které zvou externího lektora. Ten klientům rovněž vysvětluje, jak plánovat své finance.

Nově se situace v ORP Hořovice mění od poloviny října 2019, kdy v Hořovicích zahájila činnost služba bezplatné právní poradny pro lidi v tíživé sociální situaci, kterou provozuje Charita Beroun. Právník je pro sociálně potřebné občany Hořovicka k dispozici jednou v týdnu. Předmětem poradenství bude tzv. dluhové poradenství a veškeré záležitosti spadající do oblasti občanského práva. Dvouletý projekt Charity Beroun, v rámci kterého bude služba fungovat, podpořila Místní akční skupina Karlštejsko z prostředků Evropského sociálního fondu.

4.4 Nízkopříjmoví senioři

Významnou skupinou, která bude v příštích letech čím dál více ohrožena sociálním vyloučením, jsou podle sociálních pracovníků a dalších odborníků lidé v seniorském věku a lidé, kteří se tomuto věku blíží. Podle jejich zkušeností postupně přibývá lidí s velmi nízkými příjmy, lidí, kteří nemají nárok na výplatu důchodového zabezpečení. Sociální pracovníci tuto situaci vysvětlují změnou pracovních podmínek po roce 1989, kdy část lidí nepracovala ve standardním pracovním poměru nebo nepracovala vůbec. Každodenní praxi na sociálním odboru, kam se tito lidé obracejí, vystihuje následující úryvek ze skupinového rozhovoru s pracovníci odboru:

„Od revoluce, kdy nemuseli pracovat, přibývá generace, spousta seniorů, lidí se zdravotním postižením, bezdomovců, které není kam dát. Kdo má nízký důchod, nedostane se do domova pro seniory. To je velký problém, dosáhnou jen na životní minimum a to jim nevystačí ani na ubytovnu.“

Popsaná situace není specifická pouze pro Hořovice a území Hořovicka, setkávají se s ní i sociální pracovníci v jiných územích. Podle jejich odhadů může v následujících 10 až 20 letech dojít k vyhocení této situace, nebudou-li obce a Středočeský kraj hledat účinné řešení. Sociální pracovníci to vnímají jako politickou záležitost, kdy na jedné straně vznikají soukromé domovy pro seniory, specializovaná zařízení pro lidi s demencí apod., a na druhé straně roste počet těch, kteří si pobyt v takových domovech nebudou moci dovolit.

„Není to atraktivní. Soukromý domov je atraktivní, ale chudobinec? Tam budou lidi, kteří jsou bez peněz, špinavý, stát z toho nebude mít nic. Ví to určitě i na Kraji, ale nejde to dál. Není, kdo by takové budovy postavil, muselo by to ležet na státu.“

Z rozhovoru se sociální pracovníci, která se v rámci sociální služby věnuje lidem bez přístřeší, vyplynulo, že ve vztahu s Krajem se objevuje nový přístup, podle kterého by i lidé s nízkými či žádnými příjmy měli být umístěni v příspěvkových organizacích Kraje, především v krajských domovech pro seniory. Pokud by se takový člověk v sociální službě objevil nebo byl klientem sociálního odboru, mají sociální pracovníci informaci o něm předat Kraji. Chybějící finanční prostředky na úhradu pobytu by měly být doplacený z krajského rozpočtu. Vzhledem k výše uvedeným zkušenostem sociálních pracovníků a jejich odhadům o vzrůstajícím počtu nízkopříjmových seniorů nelze v současné chvíli posoudit, zda bude takové opatření dostačující a účinné.

Zároveň sociální pracovníce z organizace poskytující pomoc lidem bez domova upozornila na to, že jakkoliv je krajský návrh „sympatický“, nelze jednoduše očekávat, že tento integrující přístup bude snadno fungovat. Klienti její organizace nejsou dlouhodobě zvyklí dodržovat pravidla, která s sebou život v domově nese, proto také žijí „na ulici“. Nedá se očekávat, že ve chvíli, kdy získají místo v domově pro seniory, se z nich naráz stanou bezproblémoví klienti.

„Co se stane, když je takový člověk v domově a ukáže se, že je problémový? Jaká je varianta pro něj?“

Zdaleka ne všichni nízkopříjmoví senioři, o nichž mluvily pracovníce sociálního odboru, jsou zároveň lidmi bez domova. Počet těch, kdo pracovali za nízké mzdy a/nebo za nestandardních pracovních podmínek (neodváděli z části mzdy daně), je naopak výrazně vyšší. I v tomto případě by pro Kraj i pro samotné obce v území byla užitečná analýza socio-ekonomické situace lidí v předseniorském věku, která by jim umožnila rozhodnout o tom, jaké typy bydlení a sociálních služeb pro nízkopříjmové seniory je vhodné do budoucna vytvořit.

4.5 Lidé bez domova

Pro veřejnost asi nejvíce viditelnou skupinou lidí, která je ohrožená sociálním vyloučením nebo již dokonce sociálně vyloučená je, jsou lidé bez domova. V jejich případě může být sociální vyloučení velmi reálné, neboť se ve svém každodenním životě jen minimálně setkávají s většinovou společností.

Počet lidí bez domova v Hořovicích je sice výrazně menší než například v sousedním Berouně, přesto se v uplynulých letech ukázalo jako potřebné otevřít sociální služby, které jsou lidem bez domova určeny. Jedná se především o tzv. denní centrum, které v Hořovicích provozuje Charita Beroun. Denní centrum v Hořovicích je otevřeno třikrát v týdnu (pondělí, středa a pátek) a svým klientům nabízí základní sociální poradenství, hygienické zázemí (včetně praní prádla) nebo poskytnutí stravy či pomoc při zajištění stravy. Denní centrum je bezbariérové. Okamžitá kapacita centra je 15 lidí, pravidelně jeho služby podle vedoucí sociálních služeb pro lidi bez domova využívá 10-12 klientů. Počet klientů sociálního odboru, kteří jsou v jeho péči právě kvůli tomu, že nemají kde bydlet, je ještě výrazně nižší, za posledních 5 let jsou to každý rok 2 až 3 klienti, s nimiž sociální pracovníci aktivně pracují. Tento údaj však nevypovídá o skutečném počtu lidí bez domova, kteří se na území Hořovic nacházejí. Většina z nich nevyužívá žádné sociální služby ani pomoc sociálního odboru.

V rámci denního centra funguje v Hořovicích od roku 2019 také projekt „Teplá židle“, jehož cílem je ochránit lidi bez domova před umrznutím. V případě dlouhodobých mrazů je lidem bez domova poskytnut dočasný nocleh v prostorách denního centra.

Kromě denního centra nabízí Charita Beroun také tzv. terénní služby, kdy za lidmi bez domova dochází či dojíždí terénní sociální pracovníci a své služby jim nabízejí přímo v terénu. Sociální pracovníci se tak dostanou i do menších obcí v rámci ORP Hořovice (a sousedního ORP Beroun), terénní služba funguje každý den, kdy její pracovníci podle harmonogramu objíždějí jednotlivé lokality. Jezdí jednak na místa, která již znají, nebo tehdy, když jim zavolají z obecního úřadu, že u nich v obci žije člověk bez domova.

Obě sociální služby, tj. denní centrum i terénní služby, jsou podle respondentů – pracovníků sociálního odboru – velmi užitečné, v některých situacích jsou však jejich možnosti a kompetence omezené. Jedna z respondentek uváděla příklad volně dostupné budovy se zahradou v centru Hořovice, kde se lidé bez domova scházejí. Pracovníci terénního programu sice místo navštěvují, ale není v jejich silách

přesvědčit lidi, kteří tam pobývají, že cizí pozemek nesmějí užívat a nesmějí na něm rozdělovat oheň. V tomto případě spíše než sociální služba je řešení přesvědčit majitele pozemku, aby ho zabezpečil tak, aby nebyl volně přístupný.

Lidé bez domova nežijí jen na území města Hořovice, i když tady je jejich koncentrace vyšší. Z rozhovorů se starosty vyplynulo, že velká část z nich má zkušenost s tím, že na území jejich obce žije někdo, kdo vykazuje známky bezdomovectví. Někdy se snaží situaci řešit – i s ohledem na ostatní obyvatele, sami nebo s pomocí sociálního odboru.

4.6 Cizinci

Významnou skupinou lidí, kteří mohou být na Hořovicku ohroženi sociálním vyloučením, jsou lidé přicházející z jiných zemí, zejména za pracovními příležitostmi. V souvislosti s rozvojem několika průmyslových zón v území (Hořovice, Tlustice, Žebrák) došlo v posledních několika letech k nárůstu počtu cizinců, kteří žijí a pracují v ORP Hořovice.

Z dostupných statistických údajů Ministerstva vnitra ČR (<https://www.mvcr.cz/clanek/informativni-pocty-obyvatel-v-obcich.aspx>) vyplývá, že aktuálně žije v Hořovicích 566 cizinců s trvalým či přechodným pobytem, z toho 65 dětí. Údaje jsou platné k 1. 1. 2019. Vyšší počty cizinců zaznamenávají také některé okolní obce, například Žebrák (160 cizinců/z toho 11 dětí), Hostomice (128/8), Komárov (108/12), Tlustice (100/0), Záluží (41/5) nebo Lochovice (39/7).

Ze zkušeností respondentů⁸ (pracovníci sociálního odboru, členové Komise pro prevenci kriminality, zaměstnanci MěÚ, ředitelé škol, zástupci městské i státní policie) vyplývá, že instituce, které zastupují, stále častěji řeší různé otázky a situace, které souvisejí s větší koncentrací cizinců ve městě. Zároveň se setkávají s jevy, které nemohou ze svých pozic ovlivnit. Část respondentů zmiňovala především nevhodné podmínky v některých soukromých ubytovnách a nevyhovující pracovní podmínky zprostředkovatelských agentur, v některých případech dokonce zkušenosti s nelegálním zaměstnáváním. Cizinci ze třetích zemí, kteří přicházejí do území ORP Hořovice za prací, jsou v naprosté většině odkázáni právě na pracovní agentury a majitele ubytoven. Sami se vůbec nebo jen minimálně orientují v právních předpisech České republiky, v případě porušování například zákoníku práce či jiných právních norem nejsou schopni se bránit.

Okolnosti pobytu a zaměstnání cizinců jsou zpravidla překážkou jejich integrace do místních společenství. Malé výjimky mohou představovat rodiny s dětmi, které navštěvují české školy. I zde ale například ředitelé škol zmiňovali obtížné situace, které vyplývají z toho, že děti do České republiky přicházejí bez znalosti českého jazyka. Zlepšení oproti dřívějším letům vyplývá z možnosti využívat finanční prostředky na tzv. podpůrná opatření pro cizince. Díky tomu mohou školy děti cizinců individuálně doučovat.

Složitější situace nastává v případě rodičů, kteří nemluví česky, a není s nimi možné se domluvit například tehdy, když dítě ve škole neprospívá. Komplikované situace se objevují také tehdy, když děti nebo rodiče nemají vyřešený status svého pobytu, zpravidla nemají povolení k trvalému pobytu. Podle doporučení Ministerstva vnitra ČR je vhodné, aby školy děti přijímaly, aby nebyly tzv. „bezprizorné“.

---

⁸ Zkušenosti respondentů jsou zachyceny jednak ve výzkumných rozhovorech, v záznamu setkání pracovní skupiny k tématu osob ohrožených sociálním vyloučením, ale také v zápisech Komise prevence kriminality, která působí v ORP Hořovice.

Ředitelé škol, s nimiž jsme v rámci výzkumu mluvili, se shodli v tom, že popsaná situace, tj. dítě/žák nemá povolení k trvalému pobytu, je běžnou praxí.

V rámci pracovní skupiny na téma Lidé ohrožení sociálním vyloučením zazněla zkušenost jedné z respondentek, bývalé sociální pracovnice neziskové organizace, která několik let soukromě doučovala děti cizinců, kteří v České republice podnikají. Jednalo se především o děti z ukrajinských rodin, finančně dobře zajištěných. Respondentka tyto děti doučovala kvůli jazykové bariéře, při návštěvách v rodinách se však setkávala s jevy, které překračovaly její kompetence. Opakovaně například zjišťovala, že děti nemají v pořádku pobytová víza, v některých případech docházela do rodin, kde starší děti (druhý stupeň ZŠ) pobývaly dlouhodobě doma samy bez rodičů. Respondentka upozornila na to, že některé situace by vyžadovaly dlouhodobou sociální práci, ale sociální odbor se o takových rodinách nemá jak dozvědět a rodiny samy od sebe nevyhledají vhodnou sociální službu. Vzhledem k tomu, že se jedná o specifickou zkušenost jedné respondentky, nelze odhadnout, jak rozsáhlý jev mohou rodiny s dětmi, které by potřebovaly podporu či pomoc, představovat. Zároveň lze předpokládat, že pro velkou část rodin s dětmi, které na Hořovicko přicházejí z různých zemí, by nějaká forma podpory – alespoň v začátcích jejich pobytu – byla užitečná. Situace se může postupně měnit k lepšímu, neboť sociální odbor oslovil neziskovou organizaci Centrum pro integraci cizinců (CIC), která by měla od podzimu 2019 pravidelně jednou týdně poskytovat své služby přímo v budově městského úřadu. Centrum nabízí cizincům jednak sociální poradenství a jednak sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi. Sociální pracovníci pomáhají rodinám při integraci dětí do škol i při jednání s dalšími institucemi.⁹

4.7 Lidé se zdravotním postižením či chronickým onemocněním

Méně viditelnou skupinou lidí, která je ohrožena sociálním vyloučením, jsou lidé se zdravotním postižením nebo chronickým onemocněním, včetně duševního onemocnění. Tématu lidí se zdravotním postižením se věnujeme v samostatných analýzách, zde se tedy soustředíme na lidi s duševním onemocněním.

V současné době působí v ORP Hořovice nezisková organizace Lomikámen, která je jediným poskytovatelem služeb pro cílovou skupinu lidí s duševním onemocněním. Lomikámen nabízí dvě sociální služby, sociálně terapeutickou dílnu (kavárna Jiná káva) a sociální rehabilitaci, která je poskytována ambulantně i terénně. Cílem obou služeb je podle vyjádření ředitele služby aktivně vyhledávat lidi s duševním onemocněním a pomoci jim osvojit si pracovní a sociální dovednosti. Podle zkušeností ředitele v současné době až polovina lidí s duševním onemocněním žádné sociální služby nevyužívá. Od roku 2013 do roku 2018 výrazně vzrostl počet klientů sociální rehabilitace – z 8 na 48 (jedná se o údaje za celé území bývalého berounského okresu, tj. Berounsko i Hořovicko). Do budoucna by obě služby organizace Lomikámen měly být sloučeny v jednu, sociální rehabilitaci (tréninkové pracoviště Jiná káva zůstane zachováno).

Právě terénní sociální rehabilitace je důležitou součástí plánované reformy psychiatrické péče. Do roku 2022 by měl pro území okresu Beroun vzniknout multidisciplinární tým, který by fungoval v rámci tzv.

⁹ Centrum pro integraci cizinců představilo své aktivity v rámci vzdělávacího semináře pro pracovníky městského úřadu, zástupce policie a další odborníky, který se uskutečnil v březnu 2019 v Hořovicích. Seminář uspořádalo Centrum pro komunitní práci střední Čechy ve spolupráci se sociálním odborem a jeho cílem bylo seznámit účastníky s vybranými tématy migrace a integrace na území ČR.

Centra duševního zdraví. Vznik Centra duševního zdraví by měl postupně umožnit přechod části současných pacientů psychiatrických léčeben do běžného života, s podporou dostupné ambulantní a terénní odborné péče.

V současné době jsou klienti Lomikamene převážně pacienti psychiatrických ambulancí, kdy jim lékař-psychiatri doporučili jejich sociální služby. Jen výjimečně se stává, že by se na organizaci obrátil například někdo ze starostů s tím, že u nich v obci žije člověk s duševním onemocněním.

4.8 Lidé se závislostí na návykových látkách

Téma lidí se závislostí na návykových látkách bylo v rozhovorech zmiňováno – pokud vůbec – jen okrajově. To však neznamená, že by problém lidí závislých na návykových látkách nebo ohrožených závislostí byl zanedbatelný. Konkrétní počty lidí se závislostí lze podle poskytovatelů sociálních služeb velmi obtížně odhadnout. Zejména proto, že se zčásti proměnila sociální struktura uživatelů návykových látek. Podle zkušeností poskytovatelů nepřibývají výrazně mladí lidé na ulici, místo toho jsou jejich klienty lidé, kteří nežijí tzv. „na okraji“, ale fungují v každodenním životě, chodí do zaměstnání apod. Jedna z respondentek odhadla počty jejich klientů na Berounsku a Hořovicku na přibližně 100 lidí, reálně jejich služby ale využívá více lidí, neboť jim někdo jiný zprostředkuje např. výměnu materiálu (injekčních stříkaček).

Kromě Hořovic dojíždí sociální pracovníci i do terénu, tj. do menších obcí v území. Problém je však nedostatek kvalifikovaných pracovníků, takže nemohou do jednotlivých lokalit zajíždět tak často, jak by si představovali. Zároveň v obcích bývá velmi obtížné identifikovat novou lokalitu nebo nové potenciální klienty bez aktivní spolupráce s obcí. Ta se zatím nedaří, i kvůli již zmíněným chybějícím pracovníkům v sociálních službách. Sociální služby, které pracují s lidmi se závislostí, nemají také příliš pozitivní obraz, mohou být vnímány jako ty, kdo pomáhají lidem, kteří si svou situaci způsobili sami.

Prostředníkem může být sociální odbor města Hořovice nebo komise prevence kriminality v Hořovicích. To se již prakticky děje, takže například na základě upozornění sociálního odboru, navštívili sociální pracovníci několik obcí, kde by se mohli soustředit uživatelé návykových látek. Ne vždy se ale podaří je objevit, pro terénní pracovníky mohou zůstat skryti, nebo se jedná o jednotlivé klienty.

Sociální pracovníci neziskových organizací v rozhovorech oceňovali spolupráci s městem Hořovice a již zmíněnou komisí prevence kriminality. Uváděli příklad, kdy na podnět komise vyrazili do terénu, kde městská policie zaznamenala výskyt injekčních stříkaček. Terénní pracovníci mohly takovou situaci bezprostředně prověřit, mluvit s lidmi, kteří žijí v okolí, jak to vnímají. Takový způsob práce se nezaměřuje jen na samotné klienty se závislostmi, ale na pomoc širšímu okolí, kde se může užívání návykových látek projevit.

Aktuálním problémem, který řeší sociální odbor ve vztahu k lidem se závislostí, je uzavření adiktologické poradny, kterou v Berouně provozovala organizace Magdaléna. Poradnu využívali klienti odboru, podle zkušeností jeho pracovníků byly její služby velmi užitečné zejména pro závislé rodiče dětí, kteří by péči o ně bez podpory poradny zvládali jen stěží. Důvodem uzavření poradny je podle vyjádření pracovníků sociálního odboru a zástupce poskytovatele snížení finanční podpory od Středočeského kraje.

4.9 Spolupráce mezi poskytovateli SSL

Většina poskytovatelů pro pestré spektrum lidí ohrožených sociálním vyloučením sídlí v Berouně, takže za nimi část klientů z Hořovicka dojíždí. Někteří poskytovatelé nabízejí terénní služby, tj. přijedou za svými klienty, nebo mají zřízenou pobočku v Hořovicích (Charita Beroun, Lomikámen, nově Centrum pro integraci cizinců). Vzájemnou spolupráci jednotlivých poskytovatelů sociálních i návazných služeb považují všichni respondenti za klíčovou. Spolupráce podle nich funguje dobře, až na ojedinělé výjimky si ji všichni chválí. Navzájem o sobě vědí, mají představu o tom, kdo se čemu věnuje a podle toho klienty směřují do dalších služeb podle jejich specializace (například klienty do Lomikamene, nebo klienty do dluhové porady, do proFem apod.). Jednotlivci či rodiny s dětmi tak mohou být současně klienty více sociálních či návazných služeb, které s nimi řeší dílčí „zakázky“. Takřka v každém rozhovoru se objevovaly zmínky o tom, jak si předávají klienty, jak klientům doporučují konkrétní služby apod.

4.10 Podpora ze strany obcí

V rámci rozhovorů s poskytovateli jsme mluvili také o jejich spolupráci s jednotlivými obcemi, na druhé straně bylo toto téma také součástí rozhovorů se starosty či místostarosty obcí. Ukázalo se, že na rozdíl od některých služeb (zejména pečovatelská služba), jsou sociální služby pro rodiny s dětmi podporovány jen výjimečně. Zkušenosti z rozhovorů potvrdila také analýza finančních zdrojů (Popis 2019), z níž vyplynulo, že sociální služby pro rodiny s dětmi podporuje významně jen město Hořovice, ostatní obce v území jen výjimečně.

To může mít několik důvodů. Zaprvé, obce zpravidla podporují aktivity pro děti a mládež, jako je podpora sportovních aktivit (pravidelných i jednorázových), kulturních aktivit nebo společenských. Tyto aktivity jsou otevřené, ve většině případů jsou určeny všem rodinám s dětmi bez rozdílu. Pokud jde ale o rodiny s dětmi, které se ocitnou v nepříznivé životní situaci nebo z pohledu starostů „nefungují“, takové rodiny jsou vnímány jako problematické. Obce zpravidla nevidí důvod je podporovat, jejich životní situaci vnímají jako „jejich problém“. To samozřejmě ztěžuje případnou spolupráci se sociálním odborem i poskytovateli sociálních a dalších služeb. O tom, že v jejich obci působí služba podporující rodiny s dětmi, starostové zpravidla neví. Jen výjimečně jsme v rozhovorech se starosty obcí zaznamenali případy, kdy obec (sám starosta či starostka, člen zastupitelstva) aktivně a dlouhodobě podporuje rodinu s dětmi v nepříznivé životní situaci. Následující úryvek z jednoho z rozhovorů ukazuje nikoliv obvyklou praxi, ale osobní nasazení a ochotu pomáhat konkrétního starosty a místostarosty:

Máme několik takových rodin, které potřebují pomoc. Žije tu rodina se třemi dětmi, maminka je nemocná a otec alkoholik, nepracuje. OSPOD pro ně vyjednal pečovatelky, aby vypravovaly děti do školky a do školy. Pomohly otci s úpravou pracovní doby, aby chodil jen na ranní směny do továrny. My jsme to zčásti dotovali, dopláceli jsme na pečovatelské služby, vyřídili jsme balík hmotné nouze přes Charitu Beroun. Pak mi volali lidé, že otec pije a nestará se o děti. Starosta se za ním vypravil, aby nepil, že mu jinak nebude obec pomáhat. (...) Řešíme to s paní XY z OSPODu v Hořovicích, doporučili PPP a SVP kvůli synovi.¹⁰ (terénní poznámky duben 2018)

Na druhé straně, některé služby o sobě obcím nedávají vědět. Obce tak, podobně jako školy, nemají představu o tom, jak jednotlivé sociální a návazné služby fungují, jakou konkrétní službu nabízejí a proč

¹⁰ Vysvětlení pojmů: PPP – pedagogicko-psychologická poradna, SVP – středisko výchovné péče.

může být pro obec užitečné takové služby podporovat, například finančně. Až na výjimky se tedy obce na poskytovatele sociálních a návazných služeb neobracejí, pokud se dozvědí o nepříznivé situaci dětí v rodině, kontaktují přímo sociální odbor.

Podobně jako obraz lidí v nepříznivých životních situacích může být také obraz organizací, které jim nabízejí pomoc, negativní. Mohou být vnímány jako ti, kdo pomáhají lidem, kteří si své dluhy způsobili sami, lidem, kteří jsou závislí na sociálních dávkách nebo na návykových látkách, lidem, kteří se nesnaží svou situaci změnit k lepšímu. Takové organizace pak samy pochybují o tom, jaké jsou možnosti jejich spolupráce s obcemi, kde žijí jejich klienti.

5 Shrnutí hlavních zjištění

- V území ORP Hořovice působí některé sociální a návazné služby, které mohou využívat lidé ohrožení sociálním vyloučením. Jedná se například o sociální rehabilitaci pro lidi s duševním onemocněním, terénní programy pro dospělé v nepříznivé životní situaci, terénní programy pro lidi závislé na návykových látkách, terénní program pro lidi bez domova, denní centrum nebo bezplatné právní a psychologické poradenství. V území působí také azylový dům pro ženy a pro rodiče s dětmi.
- Další sociální a návazné služby se nacházejí v sousedním ORP Beroun, konkrétně ve městě Beroun. Jsou to například sociální služby pro lidi bez domova, azylový dům pro muže či noclehárna. V Berouně dále působí několik organizací, které poskytují občanské a právní poradenství, intervenční krizové centrum pro lidi ohrožené (nejen) domácím násilím nebo několik dluhových poraden.
- Do roku 2019 nefungovala v území dluhová poradna ani jiné bezplatné právní poradenství. V průběhu roku 2019 začala fungovat bezplatná právní poradna na Městském úřadě Hořovice, na podzim 2019 otevřela právní poradnu v Hořovicích také Charita Beroun. Obě poradny nabízejí také dluhové poradenství.
- Ve městě Hořovice i v okolních obcích chybí dostupné bydlení pro jednotlivce i rodiny s nízkými příjmy, pro rodiče samoživitele nebo pro dospělé děti, které odcházejí z dětského domova.
- V území je nedostatek obecních či městských bytů pro lidi v seniorském věku s nízkými příjmy nebo pro lidi se zdravotním postižením či chronickými onemocněním, kteří jsou schopni se o sebe postarat, zároveň kvůli svému zdravotnímu stavu nemají dostatečné příjmy na vlastní bydlení nebo komerční pronájem. Týká se to také bytů se zvláštním určením.
- V území přibývá seniorů s nízkými příjmy (bez nároku na důchodové zabezpečení), kteří nemají finanční prostředky na úhradu sociálních služeb (domov pro seniory i další terénní sociální služby).
- Díky aktivitě sociálního odboru působí na Městském úřadu Hořovice bezplatná psychologická poradna, která je klientům k dispozici 1x 14 dní.
- Nabídka sociálních služeb pro lidi bez domova se od roku 2019 rozšířila o denní centrum a projekt Teplá židle.
- Poskytnutí sociálních služeb většímu počtu lidí bez domova by umožnilo zmapování lokalit v menších obcích ve spolupráci se zástupci obcí.
- Početnou skupinu lidí ohrožených sociálním vyloučením představují na Hořovicku cizinci. Jejich počet za poslední dva roky výrazně stoupl v souvislosti s rozvojem průmyslových zón v území. Vzrostl také počet rodin s dětmi, jejichž rodiče přišli do ČR za prací.
- Část cizinců na Hořovicku je ohrožena nevhodnými pracovními a bytovými podmínkami, závislostí na pracovních agenturách, nedostatečnou znalostí jazyka a právních norem České republiky nebo

nelegálním statusem na území republiky. To vše přispívá k jejich minimální integraci do české společnosti.

- Na Hořovicku působí terénní služby pro lidi s duševním onemocněním. Záměrem organizace Lomikámen, která tyto služby nabízí, je postupný rozvoj terénních i ambulantních služeb tak, aby co nejvíce lidí s duševním onemocněním mohlo žít v běžné společnosti s podporou odborné pomoci. Konkrétním krokem by měl být vznik Centra duševního zdraví s multidisciplinárním týmem odborníků.
- Skupina lidí závislých na návykových látkách se postupně proměňuje, častěji se jedná o lidi žijící doma, nikoliv o uživatele „na ulici“.
- Odbor sociálních věcí, zdravotnictví a školství MěÚ Hořovice je klíčovým a aktivním účastníkem rozvoje sociálních služeb na Hořovicku. Podíl odboru na řešení praktických situací i na strategickém rozvoji SSL v území kladně hodnotí zástupci všech poskytovatelů.
- S výjimkou města Hořovice a několika menších obcí nepodporují obce finančně sociální služby pro lidi ohrožené sociálním vyloučením.

6 Použitá literatura a odkazy

Česká společnost po třiceti letech. On-line: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/ceska-spolecnost-vyzkum-tridy-kalkulacka_1909171000_zlo

Klvačová, P. (2019): Analýza potřeb pečujících o zdravotně postižené v území ORP Beroun a ORP Hořovice. Centrum pro komunitní práci střední Čechy

Klvačová, P. (2013): Problémy klientů a možnosti jejich řešení z pohledů pracovníce OSVZ MěÚ Hořovice. Centrum pro komunitní práci střední Čechy

Klvačová, P. (2019): Senioři a lidé se ZP v ORP Hořovice: Analýza potřeb z pohledu sociálních pracovníků a poskytovatelů sociálních služeb. Centrum pro komunitní práci střední Čechy

Mapaexekuci.cz (interaktivní mapa exekucí v České republice). Otevřená společnost, o.p.s. a Ekumenická akademie, z.s.

Popis a vyhodnocení finančních zdrojů pro poskytování sociálních a návazných služeb na území ORP Hořovice (2019). Centrum pro komunitní práci střední Čechy